

EERSTE SEDER

....

EN-voorts-geschiedt't:

1

..... | ..... \..... .
 in-de-dagen-van het-regelstellen-van de-regelstellers,

..... //... <>..... . . .
 en-voorts-geschiedt honger in-het-land;

..... \..... / ..... \..... \..... \.....
 en-voorts-gaat een-manmenselijke vandaan-van BÉJT LèChèM ¹ JeHuWDáH²:

..... | ..... \..... .
 om-inklamper³-te-zijn in-de-velden-van MóWAáB⁴,

//..... < >..... //.....
 hij en-de-vrouwmenlijke-zijner en-de-andertwee stichtzonen-

... !
 [zijner.

..... \..... \..... | |.....

en-de-naam-van de-manmenselijke AêLieJMèLèKh⁵ -

2

..... >..... \..... / ..... //.....

en-de-naam-van de-vrouwmenlijke-zijner NáNgãMieJ⁶ en-de-naam-van

..... oo..... \..... >..... |
 [de-andertwee-stichtzonen-zijner MàCheLóWN⁷ en-KiLeJóWN⁸

..... .
 [AêPheRáTieJM⁹,

..... //... <>..... . . .
 vandaan-van-BÉJT LèChèM JeHuWDáH;

¹ BÉJT LèChèM betekent: huis van brood. Maar het zelfstandig naamwoord LèChèM behoort bij een werkwoord, LáChàM in het Hebreeuws, dat meestal met 'strijden', 'oorlog voeren' wordt vertaald. Het eveneens bij dit werkwoord behorende Hebreeuwse woord MiL-CháMáH is het woord voor 'strijd', 'oorlog' in de Hebreeuwse bijbel. Wie de achtergrond van het Nederlandse woord 'brood' nagaat, ziet, dat het samenhangt met het Nederlandse 'broddel', 'broddelwerk' = rommel, warboel. Het Vlaams heeft daarvoor het woord 'brod' Brood is dus eigenlijk een 'in elkaar gewrongen zijn van graan, gist en melk (of water). Strijden is dus 'met elkaar in een brood geraken'. Hierbij kan nog opgemerkt worden, dat elka oorlog, elke strijd op een 'broodstrijd' teruggaat (vgl 'broodnijd'). Het Hebreeuwse woord voor 'strijd', 'oorlog', nl. MiL-CháMáH zou dus met 'broderij' kunnen worden vertaald.

² JeHuWDáH behoort bij een werkwoord JáDáH, dat meestal met 'danken' wordt vertaald, maar in waarschijnlijk het hebreeuwse woord JáD = hand te herkennen is; vergelijk 'appaludisseren', dus 'behandklappen'. De Naam JeHuWDáH betekent dus iemand die dankt, dankbaar is ('in de handen klapt'. Zie Gen.49:8, waar Jakob zegt: "JeHuWDáH, jou aan het danken (om jou in de handen aan het klappen) zijn de broeders jouwer; de hand-jouwer geschiedt op de nek van de vijanden jouwer.

³ De kern van dit Hebreeuwse woord, dat meestal met 'gastvreemdelling' wordt vertaald is te vergelijken met het Nederlandse woord 'klamp'. Het werkwoord betekent 'inklampor zijn' of 'zich inklampen bij', maar betekent in een andere context 'zich inklampen voor': zich hoeden voor', 'vrezén'. Zie voor een uitvoerige bespreking in "De Hebreeuwse woordenschat".

⁴ Van deze zeer oude naam is geen betekenis bekend.

⁵ AêLieJMèLèKh betekent: mijn-god-koning.

⁶ Deze naam betekent: de innemende.

⁷ De naam MàCheLóWN kan met het werkwoord CháLáH samenhangen, dat 'uitgeput zijn' betekent

⁸ De KhiL-JóWN kan met het werkwoord KháLáH samenhangen, dat 'helemaal af zijn' betekent, ook in de betekenis van 'helemaal aan z'n eind zijn. Beide namen komen alleen maar in het boek RuWT voor.

⁹ Deze naam hangt samen met het werkwoord PháRáH, dat 'vrucht dragen' betekent.

.....//.....<>..... !
 en-voorts-komen-zij-in de-velden-van-MóWAáB en-voorts-geschieden-zij-daar.
 .....//.....<>.....\..... . . .
 en-voorts-wordt-een-gestorvene AêLieJMèLèKh manmenselijke-van NáNgâMieJ; 3

.....//.....<>.....//..... !
 en-voorts-resteert-zij zij en-de-andertwee-stichtzonen-harer.
 ..... \..... . . .
 en-voorts-dragen-zij-hoog-heen voor-zich: 4

..... | ..... .
 vrouwmenselijken MoAæBieJTische,
 .....<..... | ..... .
 de-naam-van de-één-enkele NgâRePáH,
 .....//.....<>..... . . .
 en-de-naam-van de-ander-tweede RuWT;
 .....//.....<>.....//..... !
 en-voorts-zitten-zij daar omtrent-tien jaaranderingen.
 .....//.....<>..... \.....
 en-voorts-zijn-gestorvenen-geworden ook-zij-andertwee MàCheLóWN 5

....
 [en-KiLeJóWN;

..... | ..... .
 en-voorts-resteert die-vrouwmenselijke
 .....//.....<>.....
 vandaan-van-de-andertwee borelingen-harer en-vandaan-van-de-
 ..... !
 [manmenselijke-harer.

.....<..... | ..... .
 en-voorts-staat-zij-op zij en-debruidsdochters-harer, 6
 .....<>...../..... . . .
 en-voorts-keert-zij-om vandaan-van-de-velden-van MóWáB;

.<..... | ..... \..... .
 ja zij-hoort in-de-velden-van MóWáB,
 .....<..... | ..... .
 ja-bemoeienis-heeft die-JHWH-van-Israël met-het-volk-zijner,
 .....//.....<>..... !
 om-te-geven aan-hen brood.

..... .
 en-voorts-trekt-zij-uit: 7

..... | .. \..... .
 vandaan-van-de-opstaanplaats waar zij-geschiedt-daar,
 .....//..... | ....
 en-de-andertwee bruidsdochters-harer mèt-haar;
 ..... \..... .
 en-voorts-gaan-zij-toch op-de-weg,
 .....<>.....//..... !
 om-om-te-keren naar-het-land JeHuWDáH.

- .....<..... | .....\..... ,
en-voorts-zegt NâNgâMieJ aan-de-andertwee bruidsdochters-harer, 8
.\..... .
ga-toch keer-om-toch,
.....<>.....\..... . . . .
iedermenselijke voor-het-huis-van de-moederende-harer;
.....\.....<..... | ..... .
aan't-maken-is die-JHWH-van-Israël mèt-jullie goede-gunst,
.\.....//..... | ..... !
naar-wat jullie-maken mèt-de-gestorvenen en-mèt-mij.
.....<..... | ..... .
aan't-geven-is die-JHWH-van-Israël aan-jullie, 9
.\..... .
vind-toch een-rustplaats,
.....<>.....\..... . . . .
iedermenselijke het-huis-van de-manmenselijke-harer;
.....\..... .
en-voorts-kust-zij hen,
.....//..... |
en-voorts-dragen-zij-hoog-heen-de-stem-hunner
..... !
[en-voorts--wenen-zij.
.....<>..... . . . .
en-voorts-zeggen-zij-aan-haar; 10
.....//.....<>..... !
ja-mèt-jou zijn-wij-aan't-omkeren voor-het-volk-jouwer.
.....<..... | ..\..... .
en-voorts-zegt NâNgâMieJ keer-om-toch stichtdochters-mijner, 11
.....//.....< >..... . . . .
voor-wat? Zijn-jullie-toch-aan't-gaan mèt-mij;
.....<..... | ..... .
nogmalig?-voor-mij stichtzonen in-de-ingewanden-mijner,
.....//.....<>..... !
en-geschieden-zij voor-jullie tot-menselijken.
...<..... | .
keer-om-toch stichtdochters-mijner om-zo, 12
//.....< > .....\.....
ja een-ouder-gewordene-ben-ik verre-van-te-geschieden
....
[voor-een-menselijke;
.<.\.... | .....\..... .
ja zeg-ik er-is-voor-mij gespannenheid,
..\.....<.....\..... | ..... .
ook(al) geschied-ik deze-nacht voor-een-manmenselijke,
....<>.....//..... !
en-ook(al) baar-ik stichtkinderen.
.....\..... . .
voor-hen? aan't-uitvorsen-jullie: 13

.<.....\..... .
 tot dat zij-groter-aan'tworden-zijn,
 ..... | ..... .
 voor-hen? zijn-jullie-je-aan't-blokkeren,
 .....<>.....\..... . . . . .
 om-afgezonderd te-geschieden voor-een-manmenselijke;
 ..\..... . . .
 nee stichtdochters-mijner:
 ..... <..... | ..... .
 ja-bitter-(is't)voor-mij machtig vandaan-van-jullie,
 .....//..... <>..... !
 ja-aan't-uittrekken-is bij-mij de-hand-van~die-JHWH-van-Israël
 ..... \..... .
 en-voorts-dragen-zij-hoog-heen de-stem-hunner, 14
 .....<>..... . . . . .
 en-voorts-wenen-zij nogmalig;
 .....<..... | ..... .
 en-voorts-kust NgãRePáH de-schoonmoeder-harer,
 .....<>.....//..... !
 en-RuWT kleeft-aan bij-haar.
 ....
 en-voorts-zegt-zij: 15
 ..... | ..... \..... .
 kijk-hier om-keert de-schoonzuster-jouwer,
 .....<>..... . . . . .
 naar-het-volk-harer en-naar-de-gods-harer;
 .< >.....//..... !
 keer-om laat-achterna de-schoonzuster-jouwer.
 ..... <..... | ..... .
 en-voorts-zegt RuWT niet~ben-jij-aan't-aanbotsen~bij-mij, 16
 .....<>..... \..... . . . . .
 om-te-verlaten-jou om-om-te-keren vandaan-vanlaat-achterna-jou;
 « ..... \..... /..... . . . . .
 ja naar~hetgeen jij-aan't-gaan-bent ben-ik-aan'tgaan:
 .....<..... \..... | ..... .
 en-in-hetgeen jij-aan't-overnachten-bent ben-ik-aan'tovernachten,
 ..... \..... .
 het-volk-jouwer het-volk-mijner,
 .....< >..... !
 en-de-gods-jouwer de-gods-mijner.
 .....<..... \..... | ..... .
 bij-hetgeen jij-een-gestorvene-aan't-worden-bent 17
 ..... .
 [ben-ik-een-gestorvene-aan't-worden,
 .....< >..... . . . . .
 en-daar ben-ik-aan't-begraven-worden;
 « ..... \..... //..... | ..... \..... .
 zo is-aan't-maken die-JHWH-van-Israël voor-mij en-zo aan'toevoegen,

.\.....
 ja het-gestorven-zijn,
 .....< >.....//.....!
 is-aan't-uit-elkaar-halen onderscheidend-mij en onderscheidend-jou.
 .....||.....
 en-voorts-ziet-zij't 18
 .....//.....<>.....\.....
 ja-zich-stevig-makende zij om-tegaan mèt-haar;
 .....<>.....//.....!
 en-voorts-stopt-zij om-in-te-brengen naar-haar.
 .....\
 en-voorts-gaan-zij zij-andertwee, 19
 .....<>.....\.....
 tot-hun-komen-in BÉJT LèChèM;
 .....
 en-voorts-geschied't:
 .....\\..... | ..\.....
 omtrent-het-komen-van-hen-in BÉJT LèChèM,
 .....<..... | .....
 en-voorts-roert-zich de-al-afheid-van-de-stad op-tegen-hen,
 .....<>.....//.....!
 en-voorts-toch-zegt-zij deze? NáNgåMieJ.
 .....
 en-voorts-zegt-zij naar-hen, 20
 .....//..... <>.....
 niet-toch-aan't-roepen-jullie tot-mij NáNgåMieJ;
 ...<.....\\.....
 roep-toch tot-mij MÁRÁA,
 .....//.....//.....<>....!
 ja-bitter-doet't-zijn de-overweldigende voor-mij machtig.
 .| .....\
 ik vervuld ga-ik, 21
 .....< >.....\.....
 en-geloosd doet-omkeren-mij die-JHWH-van-Israël;
 .....\
 voor-wat? Zijn-jullie-aan't-roepen tot-mij NáNgåMieJ,
 ..... | ..\.....
 en-die-JHWH-van-Israël buigt-zich-toe bij-mij,
 .....<>.....//.....//.....!
 en-de-overweldigende doet't-kwaad-zijn voor-mij.
 .....\
 en-voorts-keert-om NáNgåMieJ: 22
 .....\\..... <..... | .....
 en-RuWT de-MóWAæBieTische de-bruidsdochter-harer mèt-haar,
 .....<>.....\.....
 de-omkerende vandaan-van-de-velden-van MÓAàB;
 ....
 en-zij:

.....<.....\..... .
 zij-komen-in BÉJT LèChèM,
 .....<>.....//..... !
 bij-de-aanpak-van de-knotting-van de-gerst¹⁰.
 .....□.....\..... . . . .
 en-voor-NáNgåMieJ een-volkènis¹¹ aan(de-kant-van)-de-manmenselijke-harer:2,1
 /// \ -
 een-manmenselijke een-heerbaas-van vermogen
 .....<>..... . . . . .
 vandaan-van-de-familie-van AêLieJMèLèKh;
 .....<>..... !
 en-de-naam-zijner BoNgàZ.
 .....□.....\ / ..
 en-voorts-zegt RuWT de-MóWAæBietische tot~NáNgåMieJ: 2
 .....///.....| .....\..... .
 ik-ben-aan't-gaan~! het-veld-in en-ik-ben-aan't-oplezen bij-de-halmen,
 ..□.....//.....<>..... . . . . .
 laatachter bij-wie ik-vind~gratie in-de-ogen-zijner;
 .....//.....<>...//.....!
 en-voorts-zegt-zij aan-haar ga stichtdochter-mijns.
 .....///.....| .....\..... .
 en-voorts-gaat-zij en-voorts-komt-zij en-voorts-leest-zij-op in-het-veld, 3
 .....<>..... . . . . .
 ten-westenlate-van de-knotters¹²;
 .....\..... .
 en-voorts-treft-zij het-treffend,
 ....///.....| ..... .
 het-effene-van het-veld aan¹³-BoNgàZ,
 .<>.....//..... !
 die(is vandaan-van-de-familie-van AêLieJMèLèKh.
 ....
 en-kijk-hier-BoNgàZ¹⁴: 4
 .....///..... \..... .
 hij-komt vandaan-van-BÉJT LèChèM,
 .....//.....<>.....\..... . . . . .
 en-voorts-zegt-hij aan-de-knotters die-JHWH-van-Israël
 [gekoppeld-aan-jullie;
 .....//.....<>.....//..... !
 en-voorts-zeggen-zij aan-hem aan't-inzegenen-jou die-JHWH-van-Israël.

¹⁰ Letterlijker: het gehaarde (graan).

¹¹ Dit woord wordt meestal met 'bloedverwant' vertaald, maar het is afgeleid van het werkwoord 'volkènnen', dat op zeer dichte verhoudingen duidt, of en met de intiemste de geslachtsgemeenschap, zoals o.a. blijkt uit Gen. 4:1. In een concordante vertaling dient deze samenhang hoorbaar te blijven. Het gaat in dit woord om een 'bekende', d.w.z. om een sociaal-ethisch begrip en niet om een biologisch begrip.

¹² Dit hHbreeuwse werkwoord, dat in het Nederlands meestal met 'oogsten' of 'maaïen' wordt vertaald, beschrijft de letterlijke handeling van de werkers: zij knotten de planten af.

¹³ = dat aan BoNgàZ behoort.

¹⁴ Deze naam betekent: met-sterkte.

- .....///.../..... | ..... .
 en-voorts-zegt BoNgàZ aan-de-bonker-zijner, 5
 .....<>..... . . . . .
 die-geplaatst-is op-de-knotters;
 .....<>.....//..... !
 aan-wie(is)? de-bonkster deze.
- ....
 en-voorts-buigt-hij-zich-toe: 6
 .....//.....//.....<>..... . . . . .
 de-bonker die-geplaatst-is op-de-knotters en-voorts-zegt-hij;
 .....///..... | .
 een-bonkster een-MóWAÁBieJtische zij,
 ....//.....<>.....//..... !
 de-omkerende genoot-zijnde-mèt-NáNgåMieJ vandaan-van-het-veld
 [MóWAÁBh.
- ....
 en-voorts-zegt-zij: 7
 ..... | .....\
 ik-ben-aan't-oplezen-toch en-voorts-ben-ik-aan't-inhalen bij-de-garven,
 .<>..... . . . . .
 laat-aan-achter de-knotters;
 .....\
 en-voorts-komt-zij en-voorts-blijft-zij-staande:
 .....///..... | ..... .
 vandaan-van-dan de-ochtend en-tot-nu,
 .//.....//.....<>..... !
 deze wier-omkeren-naar het-huis weinig (is).
- .....□.//...../.....\\..... .
 en-voorts-zegt BoNgàZ tot-RuWT niet? hoor-jij stichtkinddochter-mijns: 8
 ..... | ..... | .....\
 niet-aan't-gaan-jij om-op-te-lezen in-een-veld laat-hier-achter,
 ....//...//.....<>..... . . . . .
 en-ook niet aan't-oversteken-jij vandaan-van-dit;
 ....//.....<>.....!
 en-zo ben-jij-aan't- aankleven-! genoot-zijnde-mèt-de-bonksters-mijner.
- ...../.....///..... | .....\
 de-wel-ogen-jouwer op-het-veld dat-zij-aan't-knotten-zijn en-jij-gaat 9
 .....
 [laat-achter-hen-aan,
 .//.....//.....<>.....\
 niet? gebied-ik enwel-de-bonkers zonder-aan-te-tasten-jou;
 ....
 en-heb-jij-dorst:
 ..... | ..... .
 dan-ga-jij naar-de-gereivaten,
 ..... | .....//.....<>..... !
 en-drink-jij vandaan-van-hetgeen aan't-uitscheppen-zijn-! de-bonkers.

..... | .....
 en-voorts-valt-zij op-de-vertegenwending-harer, 10
 .....//.....
 en-voorts-bukt-zij-zich landwaarts;
 .....\.....
 en-voorts-zegt-zij tot-hem,
 .....□ .//.....///..... |
 met-wat?-bekend vind-ik gratie in-de-wel-ogen-jouwer
 .....
 [om-waar-te-nemen-mij,
 ....<>..... !
 en-ik een-waargenomene¹⁵.
 /// \ | \
 en-voorts-buigt-zich-toe BoNgàZ en-voorts-zegt-hij aan-haar, 11
 \ /
 voorgelegd voorgelegd-is aan-mij:
 /// |
 de-al-afheid-van wat-jij-maakt samen-met-de-schoonmoeder-jouwer,
 < > \ .....
 laat-na het-gestorven-zijn-van de-manmenselijke-jouwer;
 || \ .....
 en-voorts-verlaat-jij de-omvamende-jouwer en-demoederende-jouwer:
 // |
 en-het-land-van de-geboortegrond-jouwer,
 en-voorts-gà-jij,
 || // <> // !
 naar~een-genotenvolk dat jij-niet~volkènt gisteren voorheen.
 // <> .....
 voor-vrede-aan't-inwisselen-is die-JHWH-van-Israël het-werk-jouwer; 12
 \ / .....
 en-aan't-geschieden-is de-beloning-jouwer ter-vervrediging:
 /// | \
 vandaan-van-genoot-met die-JHWH-van-Israël de-gods-van JieSseRáAÉL,
 < > // !
 bij-wie-jij-komt om-je-te-bergen op-de-drukplek-van-
 [de-vleugels-zijner.
 □ \ ///
 en-voorts-zegt-zij ik-ben-aan't-vinden-gratie in-de-wel-ogen-jouwer 13
 .....
 [ja jij-troost-mij,
 // <> \ .....
 en-ja jij-brengt-in op~het-hart-van de-familiebediende-jouwer;
 | \
 en-ik niet ben-ik-aan't-geschieden,

¹⁵ Dit Hebreeuwse woord wordt meestal met 'vreemdeling' vertaald, maar het is afgeleid van het voorgaande werkwoord 'waarnemen'. Een vreemdeling is iemand die opvalt en daardoor waargenomen wordt. En om dat aspect gaat het bij dit woord, zoals uit deze tekst duidelijk blijkt.

< > !
 als-een-één-enkele-van de-familiebedienden-jouwer.
 □ / \ ..
 en-voorts-zegt aan-haar BoNgàZ voor-het-tij(d)-van het-eten: 14
 □ | \ .
 kom-binnen-bereik hierheen en-voorts ben-jij-aan't-eten
 [vandaan-van-het-brood,
 // < > . . . . .
 en-ben-jij-aan't-dompelen het-brok-jouwer in-het-zuur;
 / | \ .
 en-voorts-zit-zij vandaan-van-de-zijde-van de-knotters,
 \ .
 en-voorts-presenteert¹⁶-hij-aan-haar geroosterds,
 // < > !
 en-voorts-eet-zij en-voorts-verzadigt-zij-zich en-voorts-blijft-er-strak.
 < > . . . . .
 en-voorts-staat-zij-op om-te-op-te-lezen; 15
 □ \\ / ..
 en-voorts-gebiedt BoNgàZ enwel-de-bonkers te-zeggen:
 \ \\ // < > //
 ook onderscheidend de-staande(garven) is-zij-aan't-oplezen en-niet
 !
 [zijn-jullie-schaamdellig-maken-haar.
 // // < > . . . . .
 en-ook buit-gevend-zijn-jullie-buit-aan't-geven aan-haar 16
 // // < >
 [vandaan-van-de-bundels;
 // < >
 en-voorts-zijn-jullie-'t-aan'-achter-laten en-voort-is-zij-aan't-oplezen
 // !
 [en-niet zijn-jullie-aan't-schelden-op-haar.
 // < > . . . . .
 en-voorts-leest-zij-op in-het-veld tot-de-avond; 17
 | \ .
 en-voorts-klopt-zij-uit enwel wat-zij-opleest,
 < > // !
 en-voorts-geschiedt-het nabij-een-efa¹⁷ hariggraan¹⁸.
 | \ .
 en-voorts-draagt-zij't-hoog-heen en-voorts-komt-zij in-de-stad, 18
 // < > \ . . . . .
 en-voorts-ziet de-schoonmoeder-harer enwel wat-zij-op-leest;
 | .
 en-voorts-trekt-zij-uit en-voorts-geeft-zij-aan-haar,

¹⁶ Met dank aan A.Koster in zijn JOB en de VIJF ROLLEN, uitg. pogres Eindhoven. Het is een zeer ongebruikelijk Hebreeuws woord en komt alleen hier maar voor. De keuze voor een dit in een vertaling wat exentriekere Nederlands woord is daarom op zijn plaats.

¹⁷ Het Hebr. AélPháh (efa) is een bepaalde hoeveelheid, waarschijnlijk de helft van wat in het Nederlands een 'baal' is.

¹⁸ = gerst.

// <> !
 enwel wat~strak-gebleven-is vandaan-van-de-verzadiging-van-haar.
 □ \\ / \\
 en-voorts-zegt aan-haar de-schoonmoeder-harer hoe-en-waar? 19
 /// | /
 [lees-jij-op van-daag en-waar-en-wanneer? maak-jij't,
 // <> .....
 geschiede die-waarneemt-jou (tot)ingezegende;
 \ ..
 en-voorts-legt-zij-voor aan-de-schoonmoeder-harer:
 /// | .
 enwel met-wie-zij't-maakt genoot-mèt-hem,
 ..
 en-voorts-zegt-zij :
 /// | \\ \\
 de-naam-van de-manmenselijke met-wie ik't-maak
 // <> !
 [als-genoot-mèt-hem vandaag (is)BoNgàZ.
 \ / ..
 en-voorts-zegt NáNgåMieJ aan-de-bruidsdochter: 20
 // | .
 ingezegend hij voor-die-JHWH-van-Israël,
 | \ .
 die niet-verlaat de-goede-gunst-zijner,
 <> .....
 enwel-voor-de-levenden en-wel-voor-de-gestorvenen;
 \\ \ ..
 en-voorts- zegt aan-haar NáNgåMieJ:
 // | .
 lijfna-is voor-ons de-manmenselijke,
 <> !
 vandaan-van-de-inlossers-van-ons (komt)hij.
 <> \ .....
 en-voorts-zegt RuWT de-MóWAæBietiesche; 21
 \ \ ..
 ook ja-zegt-hij tot-mij:
 /// | .
 genoot-met-de-bonkers die(zijn)-aan-mij ben-jij-aan't-aankleven,
 \ .
 tot dat~zij-al-af-gemaakt-hebben,
 // <> !
 enwel al-af~de-knotting die~(is)aan-mij.
 // <> \ .....
 en-voorts-zegt NáNgæMieJ tot-RuWT de-bruidsdochter-harer; 22
 \ ..
 goed dochter-mijner:
 | .
 jij-bent-aan't-uittrekken genoot-met-de-bonksters,

// <> // !
 en-niet zijn-zij-aan't-botsen~met-jou op-een-veld (daar)achter.
 || // / | .
 en-voorts-kleeft-zij-aan bij-de-bonksters-van BoNgàZ om-op-te-lezen,
 // .
 tot-het-al-af-gemaakt-zijn-van de-knotting-van~het-harige(koren)
 . . . . .
 [en-de-knotting-van-de-tarwe;
 <> !
 en-voorts-zit-zij samen-met~de-schoonmoeder-harer.
 // <> \ . . . . .
 en-voorts-zegt aan-haar NónGæMieJ de-schoonmoeder-harer; 3.1
 || \\ // <>
 stichtdochter-mijner niet? ben-ik-aan't-zoeken-voor-jou een-rustplaats
 // !
 [die goed-doet~aan-jou.
 . .
 en-welnu: 2
 // \ | .
 is-niet? BoNgàZ een-die-volkènt-ons,
 // <> . . . . .
 bij-wie jij-geschiedt samen-met~de-bonksters-zijner;
 . .
 kijk-hier-hij:
 // // <> !
 wannend enwel~de-vloer-van het-behaarde(-graan) vannacht.
 \ . .
 en-was-je en-begiet-je: 3
 \\ // <> \ . . . . .
 en-stel de-overjas-jouwer op-jou en-daal-af naar-de-vloer;
 \ .
 niet-ben-jij-volkènd-aan't-wordxen aan-de-mánmenselijke,
 // <> // !
 tot hij-al-af-is met-eten en-met-drinken.
 \ . .
 en-het-is-aan't-geschieden bij-het-neerliggen-van-hem: 4
 // | | \ .
 en-volkèn enwel~de-opstaanplaats waarop hij-aan't-liggen-is~daar,
 // // // <> . . . . .
 en-kom en-ontmantel het-voete-benen-einde-zijner en-lig-neer;
 | \ .
 en-hij hij-is-aan't-voorleggen aan-jou,
 <> // !
 enwel wat jij-aan't-maken-bent-dan.
 <> . . . . .
 en-voorts-zegt-zij tot-haar; 5
 // // !
 al-af wat~jij-aan't-zeggen-bent ben-ik-aan't-maken.

<> . . . . .
 en-voorts-daalt-zij-af naar-de-vloer; 6
 || // <> !
 en-voorts-maakt-zij naar-de-al-afheid die-gebiedt de-schoonmoeder-harer.
 \\ /// | \ .
 en-voorts-eet BoNgàZ en-voorts-drinkt-hij en-voorts-is-goed het-hart-zijner, 7
 || <> \ . . . . .
 en-voorts-komt-hij om-te-liggen bij-het-einde-van een-ophoping;
 \ .
 en-voorts-komt-zij heimelijk,
 // <> !
 en-voorts-ontmantelt-zij de-voete-benen-plek-zijner en-voorts-ligt-zij.
 | \ .
 en-voorts-geschiedt bij-het-einde-van de-nacht, 8
 // <> . . . . .
 en-voorts-huivert de-manmenselijke en-wervelt-hij-zich;
 \ .
 en-kijk-hier een-vrouwmenselijke,
 <> !
 liggend-op de-voete-benen-plek-zijner.
 <> . . . . .
 en-voorts-zegt-hij wie?-jij; 9
 . .
 en-voorts-zegt-zij:
 | \ .
 ik RuWTh de-heerdienares-jouwer,
 /// / | .
 en-uit-spreidt-jij de-vleugel-jouwer op-de-heerdienares-jouwer,
 // <> !
 ja een-losser (ben)jij.
 . .
 en-voorts-zegt-hij: 10
 \\ /// | .
 ingezegend jij voor-die-JHWH-van-Israël stichtdochter-mijner,
 // // <>
 goed-doe-jij-zijn de-goede-gunst-jouwer de(-ze)-latere
 . . . . .
 [vandaan-van de-eerdere;
 . .
 zonder-te-gaan:
 | .
 laat-achter de-verkiesbaren,
 <> !
 of-arm en-of-rijk.
 . .
 en-welnu: 11
 | .
 stichtdochter-mijner niet-ben-jij-je-aan't-ontzien,

// <>
 de-al-afheid-van wat~jij-aan't-zeggen-bent ben-ik-aan't-maken~
 .....
 [voor-jou;
 // / | \ .
 ja volkènnend-is al-af-de-poort-van het-genotenvolk-mijner,
 // // <> !
 ja een-vrouwmenlijke die-(wat)vermag (ben)jij.
 | \ .
 enwelnu ja betrouwbaar-is't, 12
 // ~ <> ...
 ja 't-is-zo een-losser (ben)ik;
 // // <> // !
 en-ook is-er een-losser lijfna vandaan-van(anders-dan)-mij.

TWEEDE SEDER

\ ..
 vernacht de-nacht: 13
 /// \\ |
 en-voorts-is-'t-aan't-geschieden in-de-ochtend
 // .
 [ware't-dat-hij-aan't-inlossen-is-jou is-hij-aan't-inlossen,
 \\ \\ //
 en-ware't-dat-niet hij-welgevallen-aan't-heben-is om-in-te-lossen-jou
 // <> .....
 [en-voorts-ben-ik-aan't-inlossen-jou ik leve~die-JHWH-van-Israël;
 <> !
 lig-neer tot-de-ochtend.
 /// | .
 en-voorts-licht-zij-neer vandaan-van-de-voetebenen-plek-zijner tot~de-ochtend, 14
 || // //
 en-voorts-staat-zij-op bij-het-nog-vers-zijn-dat aan't-waarnemen-is
 <> .....
 [iedermenselijke de-metgezel-zijner;
 \\ | .
 en-voorts-zegt-hij doe-niet-volkènnen,
 // <> !
 ja-er-komt een-vrouwmenlijke naar-de-vloer.
 ..
 en-voorts-zegt-hij: 15
 □ \\ // <> \ .....
 wel-aan de-sprei die(is)-op-jou en-grijp~daarmee en-voorts-grijpt-zij
 [daarmee;
 /// | \ .
 en-voorts-meet-hij-af zes~aan-harig(graan) en-voorts-zet-hij(die) op-haar,
 <> !
 en-voorts-komt-hij in-de-stad.
 | .
 en-voorts-komt-zij naar~de-schoonmoeder-harer, 16

[de-baardouden-van het-genotenvolk-mijner
 of-jij-bent-aan't-inlossen inlossend,
 en-of-niet ben-jij-aan't-inlossen leg-voor aan-mij:
 en-ik-ben-aan't-volkennen ja geen behalve-jij
 [om-in-te-lossen,
 en-ik laat-achter-jou;
 en-voorts-zegt-hij ik ik-ben-aan't-inlossen .
 en-voorts-zegt BoNgàZ: 5
 op-de-dag-van-het-verwerven-door-jou van-het-veld
 [vandaan-van-de-hand-van NáNgàMieJ;
 en-vandaan-bij RuWT de-MóWAæBieJtische
 [de-vrouwmenelijke-van-de-gestorvene verwerf-jij('t),
 om-te-doen-opstaan de-naam-van-de-gestorvene op-het-eigendom-zijner.
 en-voorts-zegt de-inlosser: 6
 niet ben-ik't-aan't-aankunnen om-in-te-lossen-voor-mij,
 afwendend-dat-ik-aan't-verderven-ben enwel-het-eigendom-mijner;
 los-in-voor-jou jij enwel-het-inlosbare-mijner,
 ja niet-ben-ik't-aan't-aankunnen om-in-te-lossen.
 en-dit(is) vóór-het-tegenwendige¹⁹ in-JieSseRáAÉL over-het-inlosbare 7
 [en-over-het-omzetbare om-te-doen-opstaan al-af-een-inbreng²⁰,
 (dan)ontdoet-zich iedermenselijke van-het-schoeisel-zijner en-geeft(die)

¹⁹ = tegenwoordige: vroeger

²⁰ aanvullen: de 'nogmaligstelling', zie het laatste woord van dit vers: de transactie zelf wordt gevolgd door een soort rituele herhaling ervan ter bevestiging. De gebruikelijke vertaling van dit Hebreeuwse woord door 'getuigen' legt het accent te eenzijdig op de daarbij eventueel gesproken woorden en spoort ook niet met de betekenis van het stamwoord NgóWD, dat 'nogmaals' betekent. De afleidingen van dit woord kunnen alleen zo goed onderscheiden worden van het werkwoord JáNgàD, dat het beste met 'verordenen' kan worden vertaald.

[aan-de-metgezel-zijner;
 // <> !
 en-dit(is) de-nogmaligstelling in-JieSseRÁÁÉL.
 \\ // <> ...
 en-voorts-zegt de-inlosser aan-BoNgàZ verwerf-voor-jou; 8
 <> !
 en-voorts-ontdoet-hij-zich-van het-schoeisel-zijner.
 □ \\ / ..
 en-voorts-zegt BoNgàZ aan-de-baardouden en-aan-al-af-het-genotenvolk: 9
 /// | .
 nogmaligstellers jullie vandaag,
 /// \\ | \ .
 ja ik-verwerf enwel-al-af-wat aan-AêLieJMèLèKh,
 // // <> .....
 en-enwel al-af-wat aan-KhieLeJóWN en-MàCheLóWN;
 <> !
 vandaan-van-de-hand-van NàNgâMieJ.
 \ \ □ \\ /
 en-ook enwel~RuWT de-MoAæBietische de-vrouwmenlijke-van MàCheLóWN 10
 \\ \ ..
 [verwerf-ik voor-mij tot-vrouwmenlijke:
 /// | .
 om-te-doen-opstaan de-naam-van-de-gestorvene op-het-eigendom-zijner,
 \\ //
 en-niet-is-aan't-afgescheiden-worden de-naam-van-de-gestorvene
 // <>
 [vandaan-van-genoot-met de-broederverwant-zijner
 \ .....
 [en-vandaan-van-de-poort-van de-opstaanplaats-zijner;
 // <> !
 nogmaligstellers jullie vandaag.
 \\ | \\ //
 en-voorts-zeggen-zij, al-af-het-genotenvolk dat(is)-in-de-poort 11
 <> .....
 [en-de-baardouden, "nogmaligstellers";
 □ \\ / \
 aan't-geven-is die-JHWH-van-Israël enwel~de-vrouwmenlijke de-gekome
 [naar-het-huis-jouwer:
 /// | \\ /// |
 als-één-RáChéL en-als-één-LéAáH²¹ die stichten zij-andertwee
 \ .
 [enwel-het-huis-van JieSseRÁÁÉL,
 \ .
 en-voorts-is-hij-aan't-maken-vermogen in-AèPheRÁTáH,

²¹ Opvallend is de volgorde van deze twee namen: Lea is de oudste, zie Genesis 29.

<> // !
 en-roep-naam in-BéJT LèChèM.
 /// | \ .
 en-aan't-geschieden-zij het-huis-jouwer als-het-huis-van PèRèTs, 12
 // <> . . . .
 die-gebaard-is door-TáMáR²² voor-JeHuWDáH;
 . .
 vandaan-van-het-kiemsel:
 \\ /// | .
 dat aan't-geven-is die-JHWH-van-Israël aan-jou,
 <> !
 vandaan-van-de-bonkster (nl.)deze.
 \\ /// | \ .
 en-voorts-neemt BoNgàZ enwel-RuWT en-voorts-geschiedt-zij-voor-hem 13
 .
 [tot-vrouwmenlijke,
 <> . . . . .
 en-voorts-komt-hij tot-haar;
 \\ // // <> //
 en-voorts-geeft die-JHWH-van-Israël aan-haar ontvangenis en-voorts-baart-zij
 !
 [een-stichtkind.
 /// | .
 en-voorts-zeggen de-vrouwmenlijken tot-NáNgàMieJ, 14
 \ .
 ingezegend die-JHWH-van-Israël,
 □ \ // // <> . . . . .
 die niet doet-verstillen voor-jou een-losser vandaag;
 // <> !
 en-aan't-geroepen-worden-is de-naam-zijner in-JieSseRáAéL.
 /// | \ .
 en-hij-geschiedt voor-jou om-te-doen-keren de-lichaamziel, 15
 <> . . . . .
 en-om-al-af-te-doen-zijn enwel-de-grauwharigheid-jouwer;
 \ /// \\ | .
 ja de-bruidsdochter-jouwer die-bemint-jou baart-hem,
 | \ .
 zij-die goed(is) voor-jou,
 <> !
 vandaan-van(anders-dan)-zeven stichtzonen.
 \\ /// \\ | \ .
 en-voorts-neemt NáNgàMieJ enwel-de-boreling en-voorts-zet-zij-hem 16
 .
 [in-de-dijenschoot-harer,

²² Het Hebreeuws heeft hier een actieve zin, maar in het Nederlands is dan niet duidelijk wat het onderwerp van de zin; bovendien kon op deze manier de hebreeuwse woordvolgorde bewaard blijven, hetgeen belangrijk is voor de notie van de voorzangstekens.

- en-voorts-geschgiedt-zij~voor-hem tot-(voed)getrouwe.
 || \ \ // | .
 en-voorts-roepen tot-hem de-mede-voortwoonsters een-naam te-zeggen, 17
- <> !
 gebaard-is-een-stichtzoon voor-NáNgãMieJ;
 /// | .
 en-voorts-roepen-zij de-naam-zijner NgóWBhéD,
 // <> // !
 hij (is) de-omvamende-van~JieShàJ de-omvamende-van~DáWied.
- ~
- \ \ | \ .
 en-deze de-baringen-van PèRèTs, 18
 <> // !
 PèRèTs doet-baren enwel~ChèTseRóWN.
- | \ .
 en-ChèTseRóWN doet-baren enwel~RáM, 19
 <> // !
 en-RáM doet-baren enwel~NgàMieJNáDáBh.
- | \ .
 en-NgàMieNáDáBh doet-baren enwel~NàCheShóWN, 20
 <> // !
 en-NàCheShóWN doet-baren enwel~SsàLeMáH.
- | \ .
 en-SsàLeMóWN²³ doet-baren BoNgàZ, 21
 <> // !
 en-BoNgàZ doet-baren enwel~NgóWBhéD.
- | \ .
 en-NgoBhéD doet-baren enwel~JieShàJ, 22
 <> // !
 en-JieShàJ doet-baren enwel~DáWied.

²³ Deze naam wordt in meerdere handschriften steeds net een verschillende uitgang gespeld.

